
UTOPIA - Työkalu toivottujen tulevaisuuksien kuvitteluun

Toim. Otto Tähkää, Minna Koskelo,
Laura Pouru & Annina Antinranta

tulevaisuuskeskus

TULEVAISUUDEN
TUTKIMUSKESKUS

UNESCO Chair in Learning Society
and Futures of Education
University of Turku, Finland

FIBRES

SITRA

TURUN
YLIOPISTO

fraktio

FUTURES
FINLAND

KUNTA
LIITTO

tulevaisuuspäivä

1 Johdanto

“Edistys on utopioiden toteutumista.”

Oscar Wilde

Utopia tarkoittaa kirjaimellisesti paikkaa, jota ei ole olemassa. Utopiointi ei kuitenkaan ole turhaa haaveilua, vaan sen tarkoituksena on osoittaa, että toisenlainen, parempi maailma voisi olla mahdollinen. Utopian ei tarvitse olla täydellinen ihannetulevaisuus, koska sellaista ei ole olemassakaan – riittää, että utopia on radikaalisti toisenlainen ja parempi kuin nykyhetki.

Utopian voi tehdä yksin tai yhdessä muiden kanssa ja se voi olla täysin henkilökohtainen tai laajempi näkemys yhteisesti toivottavasta tulevaisuudesta. Vaihtoehtoista riippumatta utopiaa tehdessä on kuitenkin syytä ottaa huomioon myös mm. toisten ihmisten, tulevien sukupolvien ja koko planeetan hyvinvointi.

Utopiointin lähtökohtana on jokin todellisen maailman ongelma tai ilmiö, jolle se pyritään löytämään vaihtoehtoja. Tätä varten olemme valinneet valmiiksi kolme olemassa oleviin megatrendeihin perustuvaa teemaa, joista voit valita jonkun halutessasi tai vaihtoehtoisesti voit keksiä oman teemasasi.

Olemme luoneet myös helppokäyttöisen Utopia-työkalun, jonka avulla jokainen voi avartaa omaa tulevaisuusajatteluaan, luoda oman utopian ja rikastaa sitä yhdessä muiden kanssa. Ohjeet työkalun käyttöön, itse työkalun sekä tulevaisuusteemat löydät seuraavilta sivulta.

3 Utopiatyökalu

TEEMA	TARKASTELUN TASO	AIKAJÄNNE
☐ Ilmastonmuutos ja ekologinen jälleenrakennus ☐ Asuminen ☐ Monikulttuurisista monikulttuuriin ☐ Joku muu.	☐ Henkilökohtainen ☐ Organisaatio ☐ Yhteiskunta	☐ 2050 ☐ 2060 ☐ Joku muu.

1. KEKSI utopiallesi kuvaava otsikko (täytä viimeiseksi):

2. PEREHDY JA PERUSTELE VALINTASI

Minkä teeman valitsit? Minkä vaihtoi juuri tämän teeman? Mitä tiedät teemasta? Minkälaisia ongelmia tai näkökulmia siihen liittyy? Mitä nykytilanteeseen on tullut?

3. UNOHDA MITÄ ON

Mitkä asiat tässä hetkessä rajoittavat sinua kuvittelemasta toisenlaisia tulevaisuuksia tai toimimasta niiden puolesta?

4. AVARRA ajateluasi tulevaisuustiedolla

Minkälaiset tulevaisuudet olisivat mahdollisia tai toivottavia? Minkälainen olisi sinun utopias?

5. SANOTA utopiast konkreettiseksi

Otsikko ja päivämäärä	Ensimmäinen lappu
Muutoksia	

6. RIKASTA utopiaa muiden kanssa

Mitä muut ajattelivat utopiasta?

2 Utopiatyökalun käyttöohje

1. RAJAA utopian teema, tarkastelun taso ja aikajänne

Utopia on aina kritiikkiä nykyhetkeä kohtaan, mihin se pyrkii tarjoamaan ratkaisuja kuvittelemalla tilalle parempia vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. Tulevaisuuspäivänä ei ole tarkoitus kuvitella uusiksi koko yhteiskuntaa tai maailmaa. Sen sijaan riittää, että syvennyt johonkin tiettyyn, selkeästi rajattuun teemaan. Voit keskittyä johonkin kolmesta valmiiksi valitusta teemasta tai keksiä oman teemas.

Tarkastelun taso: Oma, henkilökohtainen tulevaisuus

Organisaation tai yhteisön tulevaisuus

Yhteiskunnan tulevaisuus

Tarkastelutason valitseminen auttaa rajaamaan aihetta. Käytännössä eri tasot kuitenkin leikkaavat toisiaan.

Aikajänne:

Kaikki mikä ei ole tapahtunut, on tulevaisuutta. On kuitenkin eri asia puhutaanko siitä, mitä tulee tapahtumaan 1, 10 tai 100 vuodessa. Aikahorisontin hahmottaa kenties parhaiten ajattelemalla ajassa taaksepäin: minkälainen maailma oli 1, 10 tai 100 vuotta sitten. Jotta utopiasta tulisi riittävän erilainen kuin nykyhetki, kannattaa suunnata katse riittävän kauas tulevaisuushorisonttiin esim. 20–30 vuoden päähän.

2. PEREHDY ja perustelee valintasi

Kun olet valinnut teeman, tarkastelun tason ja aikajänteen, aloita utopian rakentaminen perehtymällä sen nykytilaan. Minkä teeman valitsit? Miksi valitsit juuri tämän teeman? Mitä tiedät teemasta? Minkälaisia ongelmia tai näkökulmia siihen liittyy? Miten nykytilaan on päädytty?

3. UNOHDA mitä on

Tulevaisuuspäivänä sinulla on lupa unohtaa tässä hetkessä olevat rajoitteet ja realiteetit. Tulevaisuuspäivänä emme ole kiinnostuneita siitä, mikä on "realistisia" tai "todennäköisiä", vaan siitä, mikä kaikki voisi olla mahdollista. Tavoitteena on venyttää tulevaisuuskuvittelusi ääriviivoja kohti uusia utopioita.

Kirjaa ylös, mitkä kaikki tekijät tässä hetkessä rajoittavat kuvittelemasta toisenlaisia tulevaisuuksia tai toimimasta niiden puolesta. Tällaisia tekijöitä voivat olla esimerkiksi:

Rajoitteet (esim. lainsäädäntö)

Realiteetit (esim. "Se on kallista")

Resurssit (esim. liian vähän osaamista, budjetti)

Uskomukset (esim. "Olemme köyhä maa", "Robotit vievät työt")

Arvot (ei sovi ajattelumalliini)

Tabut: (tästä ei ole sopiva puhua)

Hienoa, nyt voit unohtaa rajoitteet hetkeksi ja olet vapaa aloittamaan utopiainnin!

Toisinaan jo rajoitteiden listaaminen avaa ajattelua, sille mikä on mahdollista. Se, mikä on tänään mahdotonta, on todennäköisesti jollain aikavälillä mahdollista.

4. AVARRA ajatteluasi tulevaisuustiedolla

Utopiointi on tulevaisuustietoon perustuvaa mielikuvittelua, jonka tukena kannattaa käyttää olemassa olevaa tulevaisuustietoa, kuten esimerkiksi [Sitran megatrendikortteja](#), [Laurean trendikortteja](#), [Tulevaisuuspankkia](#) tai voit etsiä inspiraatiota vaikkapa Twitteristä aihetunnisteella #positiivinensignaali.

Tulevaisuusajattelussa käytetään seuraavia termejä kuvaamaan muutosta:

Megatrendi = kehityksen suuri linja, ilmiöistä koostuva tunnistettava yhtenäinen kokonaisuus, jolla on selkeä kehityssuunta.

Trendi = pitkän ajanjakson kuluessa tapahtuva muutos johonkin tiettyyn, selkeästi näkyvissä olevaan suuntaan.

Heikko signaali = tapahtuma tai ilmiö, jota voidaan pitää ensimmäisenä ilmauksena muutoksesta tai uudesta kehityskulusta

Tutki ja tarkastele tulevaisuustietoa valitsemasi teeman näkökulmasta. Valitse muutama kiinnostava tulevaisuuden muutosvoima ja avarra niiden avulla ajatteluasi kysymällä itseltäsi "Entä jos tämä signaali, trendi tai megatrendi voimistuu tai toteutuu tulevaisuudessa?" Minkälaiset tulevaisuudet olisivat mahdollisia tai toivottavia? Minkälainen olisi sinun utopias?

Käytä tulevaisuusmielikuvitustasi ja vältä turhaa itsekritiikkiä. Suosittelemme kirjaamaan kaikki mieleen tulevat ajatukset ylös.

5. SANOTA utopias konkreettiseksi

Utopioiden vaarana on, että ne jäävät usein niin yleiselle tasolle ettei niissä ole juurikaan todellista sisältöä eikä niistä keskusteleminen ole mahdollista ja mielekästä. Tästä syystä utopiasta tulee tehdä konkreettinen.

Sanoita utopias tulevaisuuden uutiseksi, etusivun jutuksi tai uutisotsikoksi.

Keksi utopiallesi nimi ja kirjoita se työkalun yläotsikkoon.

6. RIKASTA utopiaa muiden kanssa

Tulevaisuus on yhteinen ja se kuuluu meille kaikille, minkä takia omaa utopiaa kannattaa rikastaa yhdessä toisten ihmisten kanssa. Utopiasta keskusteleminen voi auttaa avartamaan tulevaisuutta entisestään ja se voi nostaa esiin uudenlaisia kysymyksiä, näkökulmia tai vaihtoehtoja, joita et ole itse osannut ottaa huomioon.

Mitä muut ajattelivat utopiasta? Mikä siinä oli hyvää? Entä huonoa?

Huomioiko utopia toisten ihmisten, tulevien sukupolvien tai koko planeetan hyvinvoinnin? Nousiko keskusteluissa esille uusia näkökulmia, vaihtoehtoja tai mahdollisuuksia? Voisiko utopiaa parantaa saadun palautteen perusteella? Voisiko jokin asia olla toisin tai vielä paremmin?

Jaa utopias sosiaalisessa mediassa

#tulevaisuuspäivä #tulevaisuusvaltuutettu #futuresday

3 Utopiatyökalu

TEEMA

- Ilmastonmuutos ja ekologinen jälleenrakennus
- Asuminen
- Monokulttuurista monikulttuuriin
- Joku muu:

TARKASTELUN TASO

- Henkilökohtainen
- Organisaatio
- Yhteiskunta

AIKAJÄNNE

- 2050
- 2060
- Joku muu:

1. KEKSI utopiallesi kuvaava otsikko (täytä viimeiseksi):

2. PEREHDY JA PERUSTELE VALINTASI

Minkä teeman valitsit? Miksi valitsit juuri tämän teeman? Mitä tiedät teemasta? Minkälaisia ongelmia tai näkökulmia siihen liittyy? Mitä nykytilanteeseen on tultu?

3. UNOHDA MITÄ ON

Mitkä asiat tässä hetkessä rajoittavat sinua kuvittelemasta toisenlaisia tulevaisuuksia tai toimimasta niiden puolesta?

4. AVARRA ajatteluasi tulevaisuustiedolla

Minkälaiset tulevaisuudet olisivat mahdollisia tai toivottavia? Minkälainen olisi sinun utopias?

5. SANOITA utopias konkreettiseksi

Otsikko ja päivämäärä	Ensimmäinen kappale
Alaotsikko	

6. RIKASTA utopiaa muiden kanssa

Mitä muut ajattelivat utopiasta?

4 Teemat

1. Ilmastonmuutos ja ekologinen jälleenrakennus

Ilmastonmuutos ja ekologinen jälleenrakennus määrittävät hallitsevalla tavalla tulevaisuuden suuntaa tulevina vuosikymmeninä. Ilmaston lämpenemisen rajoittaminen 1,5 asteeseen edellyttää fyysisen, ei-fossiilisen infrastruktuurin uudelleenrakentamisen lisäksi myös vähähiilistä elämäntapaa meiltä kaikilta. Tämän ei kuitenkaan tarvitse tarkoittaa luopumista kaikesta hyvästä ja meille tärkeästä, päinvastoin voimme saada tilalle jotain parempaa.

Apukysymykset utopiaan:

Millainen on hyvä ja hiilineutraali elämä tulevaisuudessa?

Minkälaisia mahdollisuuksia ekologiseen jälleenrakennuksen liittyy?

Mitkä elämässä tärkeät asiat eivät muutu tulevaisuudessakaan?

Minkälaista työtä ekologinen jälleenrakennus tarjoaa?

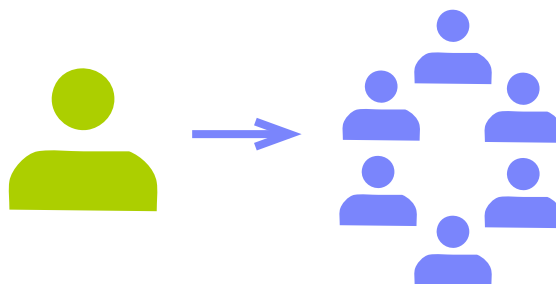
Lue lisää:

[Ekologinen jälleenrakennus \(BIOS-tutkimusyksikkö\)](#)

2. Monokulttuurista monikulttuuriin

Väestön ikääntyminen on ihmiskunnan historiassa täysin ainutlaatuinen ilmiö, sillä koskaan aiemmin maapallolla ei ole ollut elossa enemmän senioreita kuin pieniä lapsia. Tästä huolimatta väestön ikääntymisestä on puhuttu yllättävän vähän ja keskustelua on käyty kapea-alaisesti kansantalouden ja kestävyysvajeen näkökulmasta. Huomattavasti vähemmän on pohdittu esimerkiksi sitä, mitä väestön vanheneminen merkitsee ikääntyville itselleen ja minkälaista on hyvä ja merkityksellinen vanheneminen tulevaisuudessa ja miten se vaikuttaa perheisiin, yhteisöihin ja organisaatioihin. Myös elämänkaari-identiteetti on muuttunut ja elämä ei enää etene suhteellisen vakiintuneilla kaavoilla lapsuudesta vanhuuteen. Näemme erilaisia perhemuotoja, työuria sapattivapaine, elinikäistä oppimista jne. Lapset saadaan vanhempina kuin ennen, jos saadaan. Syntyvyys on laskenut ja se tulee myös muuttamaan yhteiskuntaa.

Apukysymykset utopiaan:

Millainen on arvokas ja merkityksellinen vanhuus tulevaisuudessa?

Millaisia uusia mahdollisuuksia kasvava, hyvinvoiva ikääntyvien ihmisen joukko tuo tullessaan?

Millaisia ovat tulevaisuuden perheet ja yhteisöt, kun väestö vanhenee, vähenee ja monimuotoistuu?

Millainen on lasten ja nuorten tulevaisuus?

Lue lisää: [Hopeaa talouteen – senioritalouden mahdollisuudet \(Xamk\)](#)

3. Asuminen

Vuonna 2015 koettiin historiallinen käänne, sillä silloin ensimmäistä kertaa historiassa suurin osa ihmiskunnasta asui kaupungeissa. Monet muutosvoimat ajavat ihmisiä kaupunkeihin, mutta kaupungistuminen ei kuitenkaan ole luonnonlaki, vaan yksilöiden ja yhteiskunnan päätöksistä rakentuva ilmiö. Toistaiseksi keskustelua asumisen ja Suomen aluerakenteen tulevaisuudesta on hallinnut pitkälti mustavalkoinen kaupungit vs. maaseutu -vastakkainasettelu, vaikka tosiasiasa suuri osa ihmisistä viihtyy sekä maalla että kaupungissa.

Apukysymykset utopiaan:

Minkälainen on hyvä elämä ja missä sellaista voi tulevaisuudessa elää?

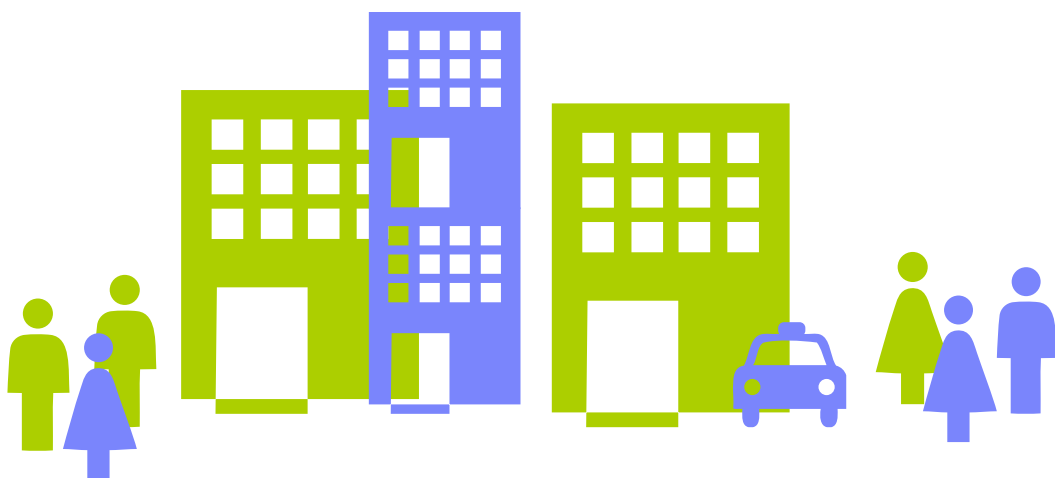
Missä sinä haluaisit tulevaisuudessa asua, jos ei tarvitsisi miettiä nykypäivän rajoitteita?

Mitä ihanteellisessa asuinympäristössäsi olisi?

Miten ilmastonmuutoksen myötä muuttuvat elinolosuhteet vaikuttavat ihmisten asumisvalintoihin?

Voiko tulevaisuudessa elää monipaikkaista arkea eli elää useammassa paikassa?

Lue lisää: [Kaupungistumisen käännekohtat: Skenaarioita Suomen kaupungistumisen tulevaisuudesta 2039 \(Demos Helsinki\)](#)

tulevaisuuspäivä

tulevaisuuspaiva.fi